

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor:	Correspondențele se adresează redacției „FOAIA DIECESANĂ” iară banii de prenumerațiune și inserțiunile la ADMINISTRAȚIA Librăriei și Tipografiei diec. în Caransebeș
Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane	Pentru publicațiuni oficiale, concurse edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 coroane	
” România ” pe 1/2 an 5 ”		
” ” și străinătate pe an 14 franci		
” ” ” ” pe 1/2 an 7 ”		

Când și cum s'a introdus tasul pedagogic și teologic în bisericile gr. ort. din Ungaria și Bănat

(Fine)

III

Introducerea tasului pedagogic în bisericile din fostul regiment de graniță vallahic-illiric)*

Căta vreme s'au aflat școalele din fostul regiment valahic-illiric, sub conducerea directorului Grigorie Obradovici, totul a mers bine, pentru-că acest director avea o deosebită râvnă pentru înaintarea școalelor, avea însă și acel avantaj, că era bun român, bun sârb și bun neamț, adică vorbea perfect limba română, sârbă și germână. Apoi în cântarea bisericească nu putea să-l întrecă nici un preot, din care cauză a și introdus în biserici bune rândueli cu privire la cântare**). Cu mutarea lui Obradovici în direcția Timișoarei, școalele grănițarești, au pierdut mult din bunul lor rând, pentru-că urmându-i ca director profesorul dela școalele latine din Vêrșet un anumit Radovanovici, carele deși era om învățat după vremea lui, nu avea însă râvnă și chemare pentru funcția de director. Mutându-se dînsul la cele vecinice, comandantul regimentului, cu înaltă autorizare a încredințat școalele conducerii protopresbiterului Ioan Tomici al Caransebeșului.

Prin denumirea lui Tomici de director provisoriu, până la așezarea definitivă a protosince-

lului Arsenie Ioanovici Șacabent de director național școalele iarăș s'au rădicat la o stare poate și mai bună, decât cum au fost sub Obradovici.

Protopresbiterului Ioan Tomici, în care erau întrupate zelul și bunavoința, i-s'a deschis după demnitate un nou și vast teren de muncă. Lucrul cel dintâiu, care l-a făcut Tomici în funcția de director a fost, că și-a vizitat școalele și a constatat scăderile, cari împedecau înaintarea lor.

Pentru delăturarea scăderilor s'a pus pe muncă neobosită, care a și fost încununată cu rezultate splendide.

În conțelegere cu comandantul de atunci al regimentului, colonelul Mihailovici, sub 20 Decembre 1817 protopresbiterul Ioan Tomici au predat la regiment spre mai departe urmare proiectul pentru îmbunătățirea organizării școalelor din regiment (Entwurf zu einer besseren Organisation des National Schulwesens in dem wallachisch-illirischen Grenz-Regimente).

Colonelul Mamula, carele a urmat în locul lui Mihailovici, înaintat la rangul de general, nu a subșternut pe calea sa proiectul de îmbunătățire a organizării școalelor. Aflând despre aceasta protopresbiterul Tomici numai decât a făcut arătare prin brigadă la comanda generală și aceasta a dispus, ca momentan să i-se subștearnă dela regiment spre reviziune susamintitul proiect.

Consiliul aulic de războiu convingându-se, că proiectul e lucrat cu temei și pricepere și că se poate aplica cu bun succes, cu rezoluțiunile ddto 6 Octomvre 1818 Nr. 6069 și ddto 28 Octomvre Nr. q. 1586 a aprobat proiectul, despre ce cu ddto 10 Septemvre 1819 s'a încunoscințat și episcopia din Vêrșet. Între alte multe bune și folositoare lucruri protopresbiterul Ioan Tomici a propus:

1. Ca în Caransebeș să se introducă și să se fiină în tot anul un curs de pedagogie de câte 3 luni în timpul de vară, la care curs au să participe

*) Regimentul valahic-illiric (wallachisch-illirisch) s'a organizat după Vaniček 1775, Pestî Frigyes 1774. A purtat această numire până la 1845. Dela acest an s'a numit: walachisch-banater (valacho-banatic). Dela 1849 respective 1850 s'a numit romano-banatic (Romanen-Banater Grenz-Infanterie Regiment) în urma protestului ridicat, în adunarea națională de pe câmpul libertății de lângă Blaj tinută la 3/15 Mai 1849. În 1872 s'a decretat desființarea și în 1873 s'a dus la împlinire desființarea.

**) Directorul George Obradovici a fost nepot bun învățatului Dositei Obradovici din Ciacova. El a învățat cântarea bisericească ca cleric. Întrând în cler a funcționat mai mulți ani ca diacon. După ce a eșit din cler a ocupat funcții lumesci.

toți candidații de învățători, sub conducerea directorului de școale cu ajutorul învățătorului din Caransebeș și sub luarea de seamă și catechisație a protopresbiterului.

2. Pentru ca în toate școalele să fie unul și același metod scurt și bun, învățătorii dela școalele grănițarești sunt îndatorați a asculta acest curs de pedagogie și în timpul absenței vor fi înlocuiți cu catichetii locali*).

3. Pentru susținerea cursului de pedagogie, pentru ajutorarea preparanzilor mai săracuți și pentru remunerarea învățătorilor, cari se vor distinge cu propunerea învățăturilor după metoda învățat în cursul de pedagogie și vor emula, se va forma un fond din banii ce se vor aduna prin *tasul, care se va purta în Dumineci și sârbători în toate bisericile din regiment pe lângă tasul școlariu introdus deja pentru școalele provinciale*. De oare-ce propunerea aceasta e de mare însemnătate pentru scopul, care îl urmăresc o reproduc în toată așa precum a făcut-o la 20 Decembre 1817 fericitul protopresbiter Ioan Tomici în textul german.

„Da zur zweckmässigen Realisirung dieses ganzen Institutes in dem löbl. Provinciali mit Genehmigung Seiner Majestät unseres allergnädigsten Landesvater ein sehr ergiebiger Fond durch freiwillige Nationalbeiträge verschiedener edelmuthiger Wohltäter eröffnet ist, aus welchem nicht nur die ganze Leitung des Schulwesens, sondern auch allen Preparanten-Anstalten zur Erziehung brauchbarer Lehrer und sonstige allgemeine Erfordernisse bestritten werden, so wäre auch des unterzeichneten unmassgebiges Erachten, dass es gut wäre und im Allgemeinen zur schonenden Erleichterung einzelner dürftigen Hausfamilien gereichen dürfte, wenn einstweilen bis nicht eine Art ordentlichen Zuflüsse zur Besorgung des Schulwesens eröffnet werden könnte in allen gr. nicht unirt.

*) În anul 1819 cursul pedagogic din Caransebeș s'a început la 1 Mai și s'a terminat cu finea lui Iulie st. n.

Conform ordinațiunii emanate dela comanda regimentului ddo 31 Martie 1819 Nr. 628 au trebuit să participe mai întâiu la cursul de pedagogie următorii învățători activi din protopresbiteratul Caransebeșului și anume: Ioan Adam din Marga, Ioan Tămășilă din Mărul, Dimitrie Popovici din Ohababistra, Damaschin Popovici din Glimboca, Ioan Ilici din Obreja, So omom Sciopu din Iaz, Ioan Toican din Ruieni, Ioan Rujin din Cârpa, George Domăneanțu din Petroșnița, Petru Bogoevici din Sadova și Nicolae Georgevici din Armeniș. Reproduc aceste nume pentru-ca învățătorii actuali din respectivele comune să aște că cine a fost înaintașii lor înainte de asta cu trei pătrare de veac și ceva mai bine.

Amintesc la locul acesta că preotul Nicolae Vlad din comuna Zervești în protopresbiteratul Caransebeșului născut la 26 Iunie 1809 mort la 27 Septemvre 1898 mi-a împărtășit cu multă dragoste, că dînsul a fost elevul lui Tomici în 1827—1829. Tot dînsul mi-a enarat cu multă plăcere despre metoda cel practic a lui Tomici și îmi spunea, că protopopul era neîntrecut în metoda de a propune religia. Metoda specială a tuturor obiectelor de învățămînt ce se propunea în institutul pedagogic din Caransebeș a fost lucrată și compusă de protopresbiterul Ioan Tomici pe carea directorul școalelor protosincelul Arsenie de Sacabent o a tradus în limba sârbescă și după aceasta o propunea Sârbilor cu ajutorul învățătorului George Andreieviciu din Caransebeș. Dela anul 1824 sistându-se postul de director național salarizat, și școalele din regiment încredințându-se protopresbiterilor districtuali a condus cursul de pedagogie singur protopresbiterul Ioan Tomici cu ajutorul învățătorului George Andreieviciu din Caransebeș până la așezarea lui Constantin Diaconoviciu Loga ca director național.

Kirchen im löbl. Regimente auf gleiche Art wie im Provinciali mit Begnämigung Sr. Majestät geschieht durch eine öffentliche Kundmachung dieses heilsamen Lehrer-Besserungs-Institutes alle edelmüthige Patrioten und Menschenfreunde zu freiwilligen Beitragen wie in Provinciali aufgemuntert wurden; ausserdem aber auch wie in dem Provinciali, nebst den gewöhnlichen Kirchen-Klingelbeutel, auch ein zweiter Schulklingel-beutel zu gleicher Zeit während des Gottesdienstes durch den Schulaufseher herungetragen, und auch bei Eintritt gesegneter Jahre göttliche Aufmunterung durch die Selsorger und Herren Stations-Kommandanten an den Gemeinden zu freiwilligen Beisteuern entweder an Geld, oder an Früchten zu handen des Seelsorges, Lehrers und Schulaufsehers gestattet werden möchten, welchen sodann licitando veräussert, und die Barschaft, so wie die Schulklingel-beutel-Einflüsse der Schulkommission zur zweckmässigen Verwendung auf die Bildung der Schullehrer, und zur allenfälligen Remunerationen sowohl die Lehrer der Schulpreparanten, als auch zur Unterstützung der ärmeren Klasse der Schulpreparanten, der Bestreitung der diesfälligen Requisiten so wie auch zu einigen Premien der sich besonders auszeichnenden Schullehrer der geringsten Klasse durch die Schulcomission verwendet werden könnten.

Zu diesen Ende könnte von allen dreien Schulverwesern, den Pfarern, Schulverwesern und Aufsehern ein Journal geführt, in selben alle Einkünfte durch den Lehrer genau eingetragen, und durch alle drei in die Kirchen-Kassa, besonders aufbewahrt, und alle drei Monate mit Beilegung begehenden Verzeichnisses E an den Herrn Districtual Protopresbiter, von letzteren aber mittelst weiters angebogener 3 monatlicher Relation F, an die Schulkommission eingesendet werden.

Diese auf dem ganzen löbl. Regimente einflussende mögende Beiträge sollen in einer separierten National Schulfonds-Cassa, unter der Mitsperr zweier der ansehnlichsten National Kaufleute aufbewahrt und verwendet werden.

Ueber die Verwendung dieser freiwilligen National-Schulen Instituts-Beiträgen sollte von Seite der Schulcomission eine ordentliche Rechnung geführt und mit Ende jedes Jahres ein summarischer Ausweis unter Fertigung sämmtlicher Comissions-Mitglieder und der die Mitsperr besorgenden zwei Kaufleuten, sämmtlichen Districtual Herrn Protopresbiteren zur öffentlichen Kundmachung in allen Regiments-Pfarr-Kirchen mitgetheilt denen Wohlthätern öffentlicher Dank abgestattet und die Gemeinden zum ferneren milden Beitrag aufgemuntert werden“.

Bunul simț de jertfă al poporului nostru, dorul lui de înaintare și rîvna neîntrecută a protopresbiterului Tomici, toate au adus cu sine ca introducerea tasului din chestiune să fie încununat cu cel mai splendid succes, de care la început dubita chiar și consiliul aulic de războiu, căci în anul cel dintăiu în decurs numai de 10 luni s'au adunat cu tasul al 2-lea o sumă de

peste 500 fl. dela grănicerii cei săraci și lipsiți ai regimentului. Aceasta se poate vedea și din rescriptul comandai generale ddto Timișoara 4 Noemvre 1820 Nr. q. 91719 în carele se zic următoarele:

„Es war über aller Erwartung und für das General-Commando ungemein erfreulich aus der Relation zu ersehen, dass auf diese Art binnen 10 Monate von den geldarmen Gränzern des Regiments um ein Beträchtliches mehr, als von den vermöglicher des deutschbanatischen Regiments binnen 11 Monaten zum besten des Lehrpersonals beygetragen worden ist.

*Der Herr Regiments-Commandant, so wie der Herr Protopresbyter Thomics, der dieses Mittel in Vorschlag brachte, werden sich durch ihr eigenes Bewusstsein für die diesfälliges Verdienst geehrt fühlen“ *)*

Nu numai în această privință au fost încununate cu deplin succes propunerile și întreprinderile protopresbiterului Ioan Tomici, dar și pe terenul instrucțiunii în institutul pedagogic înființat aici în Caransebeș, la îndemnul și inițiativa lui și condus de dînsul până la venirea lui Diaconoviciu Loga la 1831, au atras asupra și atențiunea și recunoștința auctorităților militare, ba a ajuns să fie cunoscut și la tronul majestatic și remunerat pentru vrednicile lui servicii prestate pe terenul umanității. Ca drept dovadă despre această reproducem următoarele din rescriptul comandai generale ddto Timișoara 25 Septemvre 1827 Nr. q. 1319 pe baza rescriptului dat de Înaltul Consiliul aulic de războiu ddto 10 Septemvre 1827 Nr. 4624/104.

„Zur weitersnöthigen Veranlassung vollinhältlich mit dem Bemerken verständiget wird, dass der wegen seynes nützlichen Strebens zur Emporbringung der gr. n. u. Gemeinde-Schulen, der hohen Hofstelle schon längst bekannte Herr Erzpriester Thomics, dann der National Lehrer Andrejevics für ihren Eifer in der Ertheilung jenes Unterrichts, im Namen des hohen k. k. Hofkriegsraths auf eine feierliche Art öffentlich zu beloben sind, und dies im ganzen wallachisch-illyrischen Regiment bekannt zu machen ist“.

Am zis mai sus, că protopresbiterul Ioan Tomici și la Prea înaltul tron a fost considerat de binemeritat. Aceasta se vede din Prea înalta rezoluție din 5 Iunie 1834, prin carea Majestatea sa împăratul Francisc I. a binevoit prea grațios a-i conferi marea medală de aur cu toartă și pantlică pentru merite din considerarea

prea grațioasă a meritelor eminente în decursul multor ani, merite câștigate în oficiul seu preoțesc și în învățământul popular.

Iată cum sună Prea înalta rezoluție:

„Ich verleihe dem griechisch nicht unirten Erzpriester zu Caransebes Johann Thomisch um seiner vieljährigen ausgezeichneten verdiensten willen die grosse goldene Civil-Ehrenmedaille mit Öhr und Band, um deren Überkommungswillen sich an Meinen Oberst-Kämmerer Grafen Czernin zu wenden ist.

Schönbrunn den 5. Juni 1834.

Auf allerhöchsten Befehl Seiner Majestät.

Erzherzog Ferdinand m. p.

Amintesc la locul acesta, că de motive ale decorării servesc șapte merite, ce i se atribue și sunt recunoscute. Între aceste merite este înșirat ca cel dintâiu: servițiul onest și munca neobosită în decurs de 40 de ani. Activitate neobosită și nepretensivă în decurs de 6 ani ca director al școalelor naționale din regiment, pentru creșterea de învățatori harnici ieșiți din cursul de învățământ preparandial ținut în Caransebeș, fără nici o retribuțiune a ostenelelor sale, ca al doilea merit. Traducerea și prelucrarea mai multor opuri de valoare ca al cincelea merit.

Nu mai puțin s'a făcut bine meritat, că pentru institutele de învățământ național și alte scopuri umanitari și de binefaceri a adunat și format fonduri, cari se spun taxativ în al 6-lea și 7-lea merit*).

Reasumare

Din cele amintite și produse reese și se dovedesce:

1. Că protopresbiterul Ioan Tomici este primul inițiator și întemeietoriu al pedagogiei din Caransebeș în veacul al XIX-lea și nu Constantin Diaconoviciu Loga, după cum a propovădit Domnul învățatoriu I. Vuia din Banat-Comloș în studiile și meditațiunile d-sale de până acum, inducând publicul în eroare.

2. Că fericitul protopresbiter al Caransebeșului Ioan Tomici este acela, care a introdus tasul al II-lea pedagogic în bisericile din regimentul de graniță valahic-iliric și cu acest tas s'au înființat fondurile școlare din comunele fostului regiment confinuar și cu deosebire fondul școlariu din Caransebeș, carele astăzi să află în administrare străină de menținune, căreia s'a predat prin oameni lipsiți de sentimente adevărate nobile creștinesci și românesci, având dînșii în vedere numai ambițiuni deserte și scopuri egoiste.

3. Că protopresbiterul Caransebeșului Ioan Tomici ca drept semn de merite netăgăduite și recunoștință prea înaltă pentru servițiile sale pe altariul culturii

*) Mai pe larg se vor descrie meritele și faptele protopresbiterului Ioan Tomici în biografia, ce intenționez să o public.

*) După comunicatul ddto 30 Decembre 1820 al protopresbiterului Ioan Tomici făcut preoțimei din protopresbiteratul său pe baza însărcinării primite dela Consistoriul eparhial din Verșeș ddto 18 Novembre și în virtutea celor împărtășite Consistoriului din partea comandai generale a Bănatului suma ce s'au adunat în decurs de 10 luni cu tasul scolesc în bisericile regimentului face 555 fl. 49 cr.

naționale și în scopuri umanitare și de binefaceri, a fost decorat cu marea medală de aur pentru merite, cu carea nimenea nu s'a decorat din clerul mirean.

Am scris acestea îndeplina credință, scâ voiu contribui cu ceva și voiu face un mic erviciu aceluia, care va scrie istoria institutului nostru pedagogic diecesan din Caransebeș.

Andrieu Ghidiu

protopresbiter

Incheierea la cursul Istoriei Bisericesci

de Prof. Euseviu Popovici*).

După ce am urmărit dezvoltarea bisericii creștine de la întemeierea ei până la timpul de față, în urmăni se impune de sine întrebarea: Care este rezultatul a toată dezvoltarea aceasta? Află-se biserica creștină în progres față cu ținta ce-i este pusă și la care este menită să ajungă? Cât a progresat ea spre ținta sa? Și ce se poate aștepta despre aceasta în viitor?

Ținta și chemarea bisericii creștine este cuprinsă după partea sa internă în cuvintele lui Cristos (Ioan 14, 6): „Eu sunt calea, adevărul și viața; nimeni nu vine la Părintele de cât numai prin mine“, și iarăș (Mat. 14, 28—30): „Veniți cătră mine toți, voi cei osteniți și însărcinați, și eu vă voi da răpaos; luați jugul meu peste voi și vă învățați de la mine, căci sunt blând și umilit cu inima și veți afla răpaos pentru sufletele voastre; căci jugul meu este bun și sarcina mea este ușoară“. Partea externă a problemei bisericii o determinează însărcinarea dată de Cristos apostolilor săi (Mat. 28, 19—20): „Mergeți și învățați toate popoarele, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Spirit, învățându-i să păzască toate câte v'am poruncit, și iată eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul timpurilor“; precum și prezicerea lui (Mat. 24, 14): „Și se va predica această evanghelie a împărăției în toată lumea spre mărturie la toate popoarele, și apoi va veni sfârșitul“.

Deci chemarea creștinismului este ca el să fie religiunea mântuitoare pentru tot omul și să devie succesiv bunul comun al omenimii întregi, în cele din urmă și al poporului jidovesc, despre care este juruit, (Rom. 11, 25—29) că, după ce toate cele-lalte popoare vor fi intrat în biserică, se va împăca cu creștinismul și el, care mai întâiu dintre toate popoarele fu chemat la creștinism, însă în capii săi și în masele sale respinse chemarea și se constituî în opozițiune durabilă contra creștinismului.

Iar dacă menirea creștinismului este să devie bunul comun al omenimii întregi și să-i fie acestea religiunea mântuitoare, atunci mai întâiu de toate are a se considera până unde această menire este acum

realizată sau cât de departe a ajuns ea pe calea de a se realiza.

Creștinismul se lăți în secolele cele 6 dintăiu în lumea păgână la răsărit și la apus cu succes uimitor, ajunse însă la răsărit și la marginea meridională a apusului, în Africa (nord-vestică), în o stare de desbinare și destrămare prin luptele din lăuntru aprige și necontenite cari le aduseră cu sine eresiile și schismele ce se perindară aici, anume la răsărit după gnosticism și arianism mai ales nestorianismul și monofisitismul, în Africa mai ales donatismul, maniheismul și arianismul. Atunci chiar acolo unde se afla creștinismul în această stare de slăbiciune, îl surprinse dela jumătatea întâia a secolului VII un cumplit dușman de curând născut, mohamedanismul, o amestecătură eclectică retrogradă și tot odată raționalistică din jidovism și creștinism, care însă pretindea a fi restaurarea jidovismului și a creștinismului original și în îngâmfarea sa naivă, se socotia pe sine, și mai târziu tot-deuna, cu mult mai pe sus de forma istorică a amânduror religiunilor numite. Aceasta momind masele cu fanatismul, fatalismul și sensualismul său ametind cu succesul extraordinar al armelor sale și pe creștinii cei slăbiți în credință și folosind împrejurările abnorme în biserică răsăriteană și în cea africană de atunci și din timpurile următoare instală, susțină și lăți cu putere brutală stăpânirea sa și opuse creștinismului la răsărit și miază-zi nu numai piedici de lătră neînvinsă și durabile ci rădăcini devastări și pierderi colosale, ruinătoare și stărpitoare. De aici creștinismul nu numai cu lățirea sa, ci până la mici rămășițe și cu existența sa fû respins din Asia de vest și din Africa de nord, unde mai înainte era atât de puternic și singur stăpânitor și-i remase ca loc de lătră și de dominațiune de ocamdată numai Europa, ba chiar și în partea răsăriteană și cu stăpânire durabilă mai ales în cea răsăriteană de sud a Europei străbătă mai târziu mohamedanismul și strimtoră, apăsa și împuțină creștinismul și acolo. Dar europenii apusenî, nebântuiți de mohamedanism, duseră creștinismul, după ce acesta deveni la ei singur stăpânitor și deplin întărit, în timpul nou încă și la alte părți ale pământului. Ei îl duseră cu sine la America și Oceania, descoperite și colonisate de ei, și îl făcură domnitor și aici, pe când în Asia și în Africa ei l-au putut semena de ocamdată numai în țările nemohamedane fiind sprijinită foarte activitatea lor misionară zeloasă prin înfrurirea lor plitică și civilisatoare, care devine din ce în ce mai puternică și pe acolo.

Astăzi din aproape 387 milioane de locuitori ai Europei vr-o 30.000 sunt încă păgâni, adecă tătari, calmuci și samoiezi în Rusia, 7 milioane sunt mohamedani, din cari aproape jumătate tătari în Rusia și mai mult de jumătate turci, cerchezi, albanezi și bulgari în Turcia, cum serbi în Bosnia și Hertegovina, peste 7 $\frac{1}{2}$ milioane sunt jidovi sau evrei, ca ori și unde de legea mosaică, din cari mai mult de jumătate

*) DD. Prof. E. Popovici propune Istoria Bisericească la Facultatea teologică din Cernăuți. Tractatul de față, ce espune într'un mod clasic starea actuală a bisericii creștine, e publicat în „Biserica Ortodoxă Română“, de unde îl reproducem. Red.

în Rusia, ceialalți mai ales în Austro-Ungaria, Germania și România, iar aproape 372 milioane sunt creștini. Locuitorii Americii, peste 140 milioane, dintre cari cam 120 milioane de origine europeană sau semi-europeană, mai toți sunt creștini afară de $1\frac{1}{2}$ milion indieni (americani) păgâni sălbatici, de $\frac{1}{2}$ milion negri păgâni, ce stau pe o treaptă și mai inferioară de religieune, și de un milion evrei. De asemenea din ceva peste 6 milioane locuitori ai Oceaniei, dintre care peste 4 milioane sunt europeni sau descendenți de europeni, aparțin creștinismului, peste $4\frac{1}{2}$ mil., și numai peste $1\frac{1}{2}$ milion sunt păgâni pe o treaptă religioasă joasă. Pe de altă parte, din 842 milioane ai Asiei numai 25 milioane sunt creștini și 1 milion jidovi, iară rămasă se împărțese între mohamedani cu 125 milioane, majoritatea în Asia de vest, minoritatea în cea de sud, și păgâni în toată Asia afară de cea de vest cu vr'o 690 de milioane, din care aproape 435 milioane, ce stau pe treaptă mai înaltă de religieune, sunt parte budhiști, parte aderenti ai religiunilor naționale ale chinezilor și japoneșilor în Asia de est, ca 215 milioane sunt brahmani, de naționalitate indieni (asiatici) sau hindu, în Asia de sud, cari și ei stau pe o treaptă religioasă mai înaltă, și vr'o 40 milioane alți păgâni, cei mai mulți pe o treaptă inferioară de religieune și mai ales închinători ai naturei în Asia de sud și aproape cu un cult șamanist sau de demoni în Asia de nord. Asemenea din 180 milioane locuitori ai Africii numai 6 milioane sunt creștini și $\frac{1}{2}$ evrei, pe când vr'o 67 milioane în partea de nord a continentului sunt mohamedani, iar 107 milioane în partea de sud sunt sălbatici pe o treaptă joasă de religieune păgână și anume mai ales fetiști sau închinători de felurite obiecte materiale. Prin urmare din toată populațiunea pământului, care este de cam 1.555 milioane de oameni, până acum sunt creștini ca 545 milioane, adică abea peste a treia parte, jidovi vr'o 10 milioane, mohamedani 200 milioane, păgâni 800 milioane, așa că populațiunea păgână încă tot este mai mult de jumătate din populațiunea lumii, iară din cea-laltă mai mică jumătate nepăgână a populațiunii globului pământesc mai puțin de cât trei pătrimi sunt creștini și mai mult de cât o pătrime sunt mohamedani. Biserica creștină are așa dar încă un câmp destul de întins pentru activitatea sa misionară.

Însă de și creștinismul nu putu câștiga până acum de cât puțin peste a treia parte a omenimii, totuși în această minoritate, el câștiga tocmai acea parte a ei care domnesce peste cele-lalte în privința spirituală, culturală și tot mai mult și în privința politică. Ar fi numai conform cursului natural al dezvoltării lucrurilor ca creștinismul, carele stăpânesce acum în Europa, America și Oceania, să progreseze de acum — fie și nu în viitorul cel mai apropiat — succesiv iarăși mai cu spor și în Asia și Africa, unde la începutul său, plecând din alte părți, făcuse progrese atât de mari, însă de unde mai apoi îl scoase mohamedanismul, să vie și aici, după ce în timpul nou și-a reinceput activitatea

sa misionară din puncte de placare opuse, în urmă la învingere, asupra păgânismului folosindu-se de înfrurirea tot mai mare ce și în aceste continente o exercează acum, cu rivalizare între olaltă, popoarele europene, și să sfârșească a frînge până și puterea mohamedanismului. De asemenea jidovismului, astăzi de 10 milioane suflete, cu toate silințele creștinismului de a și-l asimila și cu toate încreștinările singulare de jidovi, ce n'au lipsit nici odată, stă în masele sale până acum neînduplecat în opozițiune și chiar în dușmănie față cu creștinismul; dar raporturile tot mai apropiate cetățenești, sociale, culturale și familiare în care jidovii vin pretutindenea cu creștinii, pe lângă aceea ce din capul locului au unii cu alții comun în ale religiunii, justifică și după prevedere curat numai omenească șperanța că în urma urmelor, precum prevestesc, apostolul Pavel (Rom. 11, 25—29), și jidovii vor deveni creștini.

La partea omenimii care a îmbrățișat creștinismul, dezvoltarea lui în credință, viață, cult, organizare și administrare bisericească, din cauza felurimii de indivizi, popoare, împrejurări și timpuri, nu s'a făcut pretutindenea în mod asemene și nici tot-deuna în progres continuu, ci s'a făcut aici repede și puternic, dincolo încet și slab, aici așa, dincolo altfel, aici uniform și într'una dincolo multiform și împărțit, aici ca un product sănătos, de și nu fără scăderi în toate, dincolo cu un product abnorm, de și nu fără ori și ce valoare, servind mai mult când unei probleme a creștinismului, când alteia, când înflorind în mod înbucurător, când mergând îndărăt în mod deplorabil, și în acest cas din urmă aici reintrămându-se mai târziu iarăși, dincolo sfârșind cu peire totală, dar în întregul său și în rezultatul său final pășind tot una înalte, va să zică deslegând din ce în ce mai mult problema întreagă, intru împlinirea cuvintelor lui Cristos, care zice despre sine ca despre acela al cărui trup este biserica creștină (Ioan 15, 1—2): „Eu sint vița cea adevărată și vierul este Părintele meu. Toată vița din mine care nu face fruct, o scoate și toată vița care face fruct, o curățesce, ca să facă mai mult fruct.”

Neasemenea și necetinuă, cum a fost în amărunturile sale dezvoltarea din lăuntru a creștinismului, ea a mai fost conform proprietății naturei omenești și plină de neînvoiri și certe. Multe din acestea, cari se născură în biserica creștină în cursul timpurilor, se curmară mai apoi, însă multe parte se susținură până astăzi, cu toate că există acum din timp îndelungat, și unele din timp chiar foarte îndelungat, parte se adaosera și în timpul mai nou și chiar și în cel mai nou și duseră la desbinarea de față a creștinismului în un număr de biserici principale și foarte numeroase și tot mai numeroase biserici secundare sau secte, dintre cari nici una nu renunță a pretinde că ea singură este biserica creștină cea adevărată, nici renunță a condamna și a combate pe cele-lalte.

Bisericile eterodoxe nestoriene și monofisite, despărțite în secolul V de la trupina bisericii universale

și numărând astăzi vr'o 6, după alții numai vr'o 4 milioane, sunt, cât privesc cuprinsul și vitalitatea lor, mai mult nise ruine. Ele nu mai pun atât pond pe ceea ce a format odinioară propriul motiv al desbinării; cu toate acestea după aproape 15 secole de isolare până acum, încă tot nu caută să se întoarcă iarăș la trupina lor naturală. Dar în urmă și trupina s'a desbinat și a rămas desbinată. Biserica de apus sau cea latină, care de asemenea de prin veacul V se depărtă din ce în ce mai mult de sora sa mai mare de la răsărit în învățatură, cult, organizare și disciplină, începî pe lângă aceea a afirma că capul ei particular, episcopul Romei, numit papa, este capul întregii biserici, instituit de Cristos însuș, și a tilcui primatul lui de onoare între episcopi și pe al apostolului Petru, pretinsul său predecesor, între apostoli în un sens până atunci necunoscut. Prin capul său, biserica apuseană tinse la supremație asupra bisericii surori, care îi părea cu atât mai lesne de supus, cu cât aceasta, mai ales de la scularea mohamedanismului încoace, ajunsese în o situațiune de afară din ce în ce mai nefavorabilă. După mai multe certe cu biserica soră, care răspingea precum inovările așa și supremația ei, ea se despărți de dinsa, definitiv la 1054. De atunci ea se numesce numai pe sine singură biserica catolică; iar pe sora sa, care ține cu credință la vechea tradițiune catolică sau la ortodoxie, o numesce unilateral și nedrept biserica schismatică, acuzându-o că s'ar fi lăpădat de capul său legitim. Apoi, ajutată de situațiunea sa bună, căută neconținut cu toate mijloacele a supune această biserică ori cel puțin parte din ea sau, după expresiunea tehnică, a o uni cu sine și, unde se putea, chiar a și-o asimila deplin, va să zică a o latinisa. Însă continuând cu inovările sale și cu sporirea absolutismului papal, ea însăș se desbină în secolul XVI de o parte în biserica care păstra numele de catolică sau romano-catolică, menținî desvoltarea bisericii apusene de până atunci și numără astăzi vr'o 256 milioane de credincioși, de altă parte în creștinismul protestant, care voinde a reforma biserica pe baze evangelice, lăpădă cu papismul în mod mai mult sau mai puțin radical, și toată tradițiunea bisericască. Protestantismul se desbină iarăș în mai multe biserici mai mari și în foarte multe secte mai mari și mai mici, avînd astăzi în total vr'o 169 milioane de partizani.

(Va urma)

Convocare

Adunarea generală din acest an a Reuniunii învățătorilor români gr. or. dela școalele confesionale din diecesa Caransebeșului, conform §. 17 din statute și a decisiunii din ședința comitetului Reuniunii ținută la 17/30 August a. c. se convoacă în Reșița Montană pe zilele de 15/28 și 16/29 Septemvire 1902.

La această adunare se invită:

- b) P. T. Domni membri fondatori, ordinari, ajutători și onorari ai Reuniunii.
- b) P. T. Reuniuni învățătoresci române.
- c. Toți iubitorii de înaintarea școalelor și a învățămîntului poporului nostru român.

Programul adunării este:

Duminecă în 15/28 Septemvire.

Ședința I (înainte de amezii)

1. La oarele 8^{1/2} oare dimineața toți membrii Reuniunii se intrunesc în biserica gr. or. rom. din Reșița Montană și asistă la celebrarea s. liturgii împreunate cu chemarea Duhului sânt.
2. La 10 oare deschiderea adunării.
3. Adresa către secretariul d. Ioan Marcu din incidentul iubileului de 25 de ani ca notariu general al Reuniunii.
4. Presentarea rapoartelor și altor exhibite încurse.
5. Alegerea comisiunilor.
6. Dare de samă asupra Abedariului român compus de subinspectorul școlariu regesc D. Grama.

Ședința II (după amezii la 4 oare)

7. Chestiunea planului de învățămînt.
8. Dare de samă asupra manualului de școală „Cartea copiilor”, compus de învățătorul St. A. Alexandru.

Luni în 16/20 Septemvire.

Ședința III (înainte de amezii la 9 oare)

9. Rapoartele comisiunilor.
10. Fixarea locului pentru proxima adunare generală.
11. Propuneri.
12. Alegerea funcționarilor și a comitetului reuniunii pe a. 1902/3.
13. Alegerea comisiunii pentru verificarea protocolului adunării.
14. Închiderea adunării.

Bocșa Montană din ședința comitetului Reuniunii învățătorilor ținută la 17/30 August 1902.

Pentru Comitetul Reuniunii:

Traian Lința

Președintele Reuniunii

Varietăți

Consistoriul metropolitan. Marți și Mercuri s'a intrunit Consistoriul metropolitan în Sibiu, unde în mai multe ședințe plenare și ale senatelor s'au desbătut afaceri de însemnătate în viața noastră bisericască-școlară. La ședințe au participat din diecesa noastră P. S. S. D. Episcop diecesan *Nicolae Popea*, I. P. C. S. D. Arhimandrit-Vicariu *Filaret Musta*, Ilustr. Sa D. Dr. *Alexandru Mocsony* și P. O. D. Pro-

topresbiteri *Mihail Popoviciu* din Rășava și *Dr. George Popoviciu* din Logoj.

Delegațiunea congresuală. Tot în zilele numite mai sus și-a ținut ședințele sale *delegațiunea congresuală*. La ședințele acesteia, conduse de Î. P. S. S. D. Metropolit *Ioan Meșian*, au participat Î. P. C. S. D. Arhimandrit-Vicariu *Filaret Musta*, II. SS. DD. *Dr. Iosif Gaal* și *Zeno de Mocsonyi* și P. S. D. *Petru Truția*.

Fundațiunea Gojdu. Joi, Vineri și Sâmbătă, 15—17 l. c., reprezentanțiunea fundațiunii Gojdu a ținut mai multe ședințe, la cari a participat și Prea Sântitul nostru. Stipendiile votate se urcă peste sumă de 68.000 coroane. Numarul stipendiștilor este 160.

Personale. Î. P. C. S. D. Arhimandrit-Vicariu *Filaret Musta* a sosit Joi sara la Caransebeș.

Cas de moarte. Sâmbătă în 10/23 August după lungi și grele suferințe a trecut la cele vecinice Ana Giurginca născ. Tomescu soția învățătorului pensionat Constantin Giurginca din Petnic răpita de nemiloasa moarte în al 52 an al vieții și 35 al fericitei sale căsătorii. Înmormântarea a avut loc Luni în 12/25 August, la care au celebrat preoții *Zaharie Popoviciu* din Globucraiova, *Ionachie Călțiu* din Pârvova și preotul din loc *Ioan Chendi*. — La finea serviciului, părintele Chendi a ținut o frumoasă cuvântare. — Pe defuncta o deplânge întristatul ei soț și șese copii. — *Fie-i țărina ușoară!*

Himen. Teologul absolut *Simeon Bartolomeiu*, din Dolove și-a încredințat de soție pe Domnișoara *Emilia Luchici*, din Retișor.

Dela Asociațiune. Ministrul ung. de comerț cu ordinațiunea Nr. 45612 din 21 Iulie a. c. a încuviințat membrilor Asociațiunii, cari vor participa la *adunarea generală din 14 și 15 Septembrie a. c.*, beneficiul de a călători cu preț redus pe liniile căilor ferate de stat, și anume pe clasa I cu bilet de clasa II, pe clasa II cu bilet de clasa III și pe clasa III cu 1/2 bilet de clasa II. Aceste bilete, cari se vor libera la nume prin presiul Asociațiunii, sunt valabile și pentru trenurile accelerate. Pentru comunicațiunea de vecinătate însă nu se pot întrebuița. Membrii Asociațiunii, cari doresc a se folosi de acest beneficiu, sunt invitați a se anunța la biroul Asociațiunii (Sibiu, str. Morii Nr. 8.) până cel mult în 10 Septembrie a. c., ca să li-se poată libera biletul de calea ferată. La scrisoarea de anunțare să se alăture (în marce postale) 50 fil. pentru acoperirea speselor biroului. Sibiu în 1 Septembrie 1902. *Biroul Asociațiunii*.

O reflecșiune. Tribuna din Sibiu Nr. 147 din 13/26 August a. c. publicând numele aspiranților de oficeri noi eșii din institutele militare, cu privire la Dim. *Stoiașcovici*, scrie următoarele: „Am amintit și pe Dim. *Stoiașcovici* carele deși nepot de preot și încă fost stipendist al fundațiunei lui Gozdu, abia se mai poate număra între Români, de oarece în familia sa ce se află în Esseg, vorbindu-se numai nemțesce, nu își cultivă limba maternă; iar la regiment, care e croat încă nu se aude vorbă românească. Fundațiunea Gozdu ar face bine ca în viitoriu să aleagă ca stipendiști militari numai dintre aceia, ale căror familii sunt așezate în părți locuite de Români. Altcum e pagubă de atâtea jertfe de bani, cari la noi ca popor sărac joacă un rol important“.

Nu e mirare că Dim. *Stoiașcovici* s'a ales cu atâtea ispravă în ce privește limba română. Să analizăm starea lucrului și vom ajunge la stadiul clarității. Moșul lui *Dimitrie Stoiașcovici* Timotei *Stoiașcovici* a fost sârb din Chichiinda. A venit la Caransebeș ca

învățătoriu, și mai târziu s'a preoțit. Îndelungatul timp, cât l-a petrecut în Caransebeș ca preot și învățătoriu, nu a fost în stare să-l despoaie de sentimentele sârbesci aduse cu sine și așa le-a păstrat până la moarte. Astfel nu spun bătrânii, că a fost moșul Timoteiu *Stoiașcovici*.

Cei doi fii ai săi ajungând etatea recerută au luat în căsătorie fete din familii germane, cari n'au avut interes să învețe limba română, nici chiar de dragul bărbăților lor; din cauza aceasta în familiile lor s'a vorbit și se vorbește și astăzi aproape exclusiv numai nemțesce, deși aici în Caransebeș una dintre familii e încunjurată de o lume destul de românească. Deci nu ne va surprinde de loc dacă din încrucișarea sângelui sârbesc cu cel nemțesc se vor plămădi surcele unguresci. dd.

Bibliografie

Anuarul V al „*Societății pentru fondul de teatru român*“ pe anul 1902—1903. Tipografia A. Mureșianu, Brașov. Form. 80, pag. 366.

Licitațiune minuende

Pe baza încuviințării Venerabilului Consistoriu diecesan ddo 15. Iulie a. c. Nr. 2587 B. se escrie licitațiune minuendă pentru zugrăvirea și sculptarea tîmplei sîntei biserici gr. ort. rom. din **Borlova**, cu prețul de exclamare 7371 coroane.

Licitațiunea se va ținea în 29 August 1902 la 2 oare p. m. în sala de învățămînt din loc. Licitanții vor avea a depune la începutul licitațiunii vadiul 10% în bani gata ori în hârtii de valoare.

Dela întreprinzătorii picturii se poftesc, ca la ziua licitării să arăte fiecare Comitetului par. tabloul „Cina cea de taină“ pictat de mîna sa proprie.

Comitetul își reservează dreptul de preferire asupra acelor măestrii întreprinzători, despre a căror desțeritate e convins.

Planul și specificațiunea de spese și măsuri se pot vedea totdeauna la oficiul parohial din loc.

Borlova, în 8 August 1902.

2—3 [51]

Eliseiu Drăgălina

paroch.

Zaharie Ianoșel

preș. com.

Ioan Rădoiu

not. comit.

Concurse

Pentru ocuparea postului de paroh în parohia de clasa a III-a din **Bichigi**, protopresbiteratul Făgetului, se escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumentele sunt:

1. Una sesiune parohială constătătoare din 32 jugere de pămînt arătoriu și fînaț.
2. Stola usitată.
3. Un intravilan de 800□ stînjani.

Concurenții sunt invitați, ca suplicele ajustate conform statutului organic bisericesc și regulamentului pentru parohii, adresate comitetului parohial, să le subștearnă oficiului protopresbiterat în Făget.

Concurenții sunt poștiți a se presenta în vre-o

Duminecă sau sârbătoare în sânta biserică și nici decât în ziua de alegere.

Bichigi din ședința comitetului parohial ținută la 31 Iuliu 1902.

[53] 1—3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu ppbiterul tractual *Sebastian Olariu*.

Pentru întregirea definitivă a postului de învățătoriu la școala confesională gr. or. română din comuna **Surducul-mic**, protopresbiteratul Făgetului, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. Salariul în bani gata 600 cor.
2. Lemne de foc pentru învățătoriu în natură 16 metri.
3. Pentru participare la adunarea generală a reuniunii învățătoresci 10 cor.
4. Pentru participarea la conferințele despărțământului 10 cor.
5. Pentru scripturistica învățătorescă 10 cor.
6. 3 jugere de pământ clasa I. în preț de 80 cor.
7. Cuartir liber cu 2 chilii.
8. $\frac{1}{4}$ juger de grădină estravilană.
9. Dela înmormântări unde va fi poftit 80 fileri, cu liturgie 1 cor.

Concurenții au a-și așterne petițiunile instruate conforma normelor din vigoare în termenul deschis la oficiul protopresbiteral gr. or. român al tractului Făget.

Învățătoriu ales este îndatorat a purta cantoratul în s. biserică și a purta scripturistica în comitetul și sinodul parohial și a compune socoțile cultului și ale sântei biserici.

Pentru servicii învățătoresci prestate înainte de ocuparea postului din concurs, comuna nu acoardă alesului nici un altfel de emolument, decât cele înșirate aici.

Comitetul parohial doresce, ca concurenții să se presinte în vre-o Duminecă sau sârbătoare în sânta biserică dar nici decum în ziua de alegere.

Surducul-mic, din ședința comitetului parohial ținută la 6 August 1902.

[54] 1—3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu ppbiterul tractual *Sebastian Olariu*.

„Un învățăcel“

cu destulă pregătire se primesce
numai decât la

„Severineana“
societ. com. pe acții.

2—3 [52]

În editura

„Tipografiei și Librăriei diecesane“ din Caransebeș
se află următoarele

Cărți de Religione

de

Dr. Petru Barbu,

și adocă

I. Pentru școalele elementare

1. **Istorieare Religioase-morale** alese și întocmite pentru elevii începători ai școalelor populare. 1898. Prețul 30 fil.

2. **Istorieare Biblice**, II. Carte de religione pentru școalele populare. Ediția IV. 1902. Cu Adausul: A) *Despre sânta Scriptură*: Numirea, Originea, Autorii, Limba și traduceri, Inspirațiunea dumnezească, Împărțirea și cărțile sântei Scripturi. B) *Rugăciuni*: a) de dimineată, b) înainte de masă, c) după masă, d) de sara. C) *Simbolul credinții*. — Carte aprobată de Ven. Consistorii gr. or. rom. din Arad, Caransebeș și Oradea Mare. — Prețul 30 fil.

3. **Istorieare Bisericesci**, III. Carte de Religione pentru școalele populare. Ediția II, 1901. Cu Adausul: A) *Despre sânta Tradițiune*. B) *Rugăciunile sântei Liturgii*. — Carte aprobată de Ven. Consistorii gr. or. rom. din Arad, Caransebeș și Oradea Mare. Prețul 30 fil.

4. **Catechism**, IV. Carte de religione pentru școalele populare. Ediția III. 1901. Cu Adausul: A) *Elemente de liturgică*: Liturgia, Cultul dumnezeesc, Formele cultului dumnezeesc, Formele esențiale ale cultului dumnezeesc, Persoanele, Locurile (Biserica etc.) și obiectele trebuincioase la servițiile divine, Timpurile sântei, Servițiile divine. B) *Estras din statutul organic*: Parohia. C) *Rugăciuni* la Mărturisire și Cuminecătura. — Carte aprobată de Ven. Consistorii gr. or. rom. din Arad, Caransebeș și Oradea Mare. Prețul 40 fil.

II. Pentru școalele medii

1. **Istoria Sântă a Testamentului vechiu**, I. Carte de Religione pentru școalele medii. Ediția II. 1900. Prețul 80 fil.

2. **Istoria sântă a Testamentului nou**, II. carte de Religione pentru școalele medii. Cu Adausul: *Despre sânta Scriptură*. Prețul 80 fil.

3. **Istoria Bisericii creștine**, III. Carte de Religione pentru școalele medii. Ediția III. 1902. Cu Adausul: *Despre sânta Tradițiune*. Prețul 1 cor.

De acelaș autor:

Religiunea în școala poporală, îndegetări metodice, 1897. Prețul 60 fil.

Religiunea în școala veche și în școala nouă, 1899. Prețul 1 cor.

Isus Cristos, cu cuvintele sântei Scripturi, 1902. Prețul 2 cor. 50 fil.

NB. Dela cărțile de școală d-nii Învățători și Caticheți primesc 10% rabdat.